

Uusi lainsäädäntö ja datapolitiikat

20.8.2019

Organisaatiot tuottavat toiminnassaan erityyppisiä dataa valtavia määriä. Siksi aineistojen käsittelyyn täytyy kiinnittää erityistä huomiota etenkin silloin, kun ne sisältävät henkilötietoja tai muita arkaluonteisia tietoja. Esimerkiksi TKI-toiminnassa ja tutkimuksessa kerättäville data-aineistoille on lainsäätäjän puolelta asetettu monia reunaehdotuksia, jotka myös koskevat muitakin organisaation data-aineistoja. Keskeisimmät näistä ovat Tietosuojalaki (GDPR) sekä 2020 alussa tulossa oleva Tietodirektiivi.

Tietosuojalain asetuksessa korostuvat mm. rekisterinpitäjän näyttövelvollisuus ja tätä kautta monipuolisen tietoa-aineistojen/rekistereiden koskevan dokumentaation luominen sekä esimerkiksi arkaluonteisten aineistojen anonymisoinnin tarve.

Eräänä keskeisenä työkaluna on niin sanottu Tietotilinpäätös. Se kuvaa organisaation henkilötietojen käsittelyyn liittyvää toimintaa ja pyrkii antamaan kokonaiskuvan tiedon, tietoturvallisuuden ja tietosuojan hallinnan tilasta. Tilinpäätös on yksi tapa toteuttaa toukokuussa 2018 voimaan astuneen EU:n tietosuojalain (679/2016) velvoitteita.

Tietodirektiivin velvoitteet

Tietodirektiivin mukaan ns. "Tietodirektiivin järjestämiseen" kuuluu useita velvoitteita:

Tietodirektiiviyksikön johdon vastuulla on huolehtia siitä, että tietodirektiiviä järjestetään riittävän asianmukaisesti. Näihin kriteereihin kuuluvat esimerkiksi:

- Lakimääräisten, tietodirektiivin toteuttamiseen liittyvien tehtävien vastuiden määrittely.
- Ohjeet tietoa-aineistojen käsittelystä, tietojärjestelmien käytöstä, tietojenkäsittelyoikeuksista, tietodirektiivin vastuiden toteuttamisesta, tiedonsaantioikeuksien toteuttamisesta, tietoturvallisuusjärjestelyistä sekä poikkeusoloihin varautumisesta.
- Säädöksiin liittyvän koulutuksen tarjoaminen henkilöstölle.
- Asianmukaisista työvälineistä huolehtiminen.
- Riittävän valvonnan järjestäminen tietodirektiiviin liittyvien säädösten, määräysten ja ohjeiden noudattamisesta.

Datapolitiikka työkaluna

Näillä edellä mainituilla kriteereillä pyritään selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan tietodirektiivin sääntelyä. Asioiden käytäntöön vienti vaatii kuitenkin organisaatiolta muutoksia, jotta niiden toiminta vastaisi uutta lainsäädäntöä. Niin sanotun datapolitiikan avulla korkeakoulut pystyvät linjaamaan omiin tietoa-aineistoihinsa liittyvää johtamista ja käytännön työskentelyä. Datapolitiikka myös määrittelee painopisteet, joilla tietovarantojen käyttöä edistetään. Pelkästään edellä mainituista säädöksistä johtuen ammattikorkeakouluissa laaditut datapolitiikat tulevat nousemaan aiempaakin tärkeämpään asemaan.

Tällä hetkellä kovinkaan monessa ammattikorkeakoulussa ei vielä ole olemassa varsinaista datapolitiikkaa, vaikka aineistojen hallintaa ja hyödyntämistä on jo pohdittu pitkään myös strategisesta näkökulmasta.

Tulevaisuudessa olisi hyvä yhteistyössä linjata, millaista datapolitiikkaa ammattikorkeakoulujen tulisi noudattaa.

Kirjoittajat kiittävät Opetus- ja kulttuuriministeriötä Ammattikorkeakoulujen avoin TKI, oppiminen & innovaatioekosysteemi -hankkeen ja tämän artikkelin kirjoittamisen rahoittamisesta.

Jaakko Riihimaa, AAPA-verkoston pääsihteeri, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Seliina Päällysaho, tutkimuspäällikkö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu